

ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ – ПРОБЛЕМИ И ПРОТИВОРЕЧИЯ

Георги Кадев

Македония е наименование на историко-географската област, разположена в централната част на Балканския полуостров. Тя е населявана от дълбока древност. По нейните земи през различни времена живеят много народи – траки, илири, гърци, българи и т.н. През Античността Македония попада в пределите на Македонската държава на Филип и Александър Македонски. След това е част от Римската империя, а след разделянето ѝ през 395 г. попада във Византия. През VI век в Македония започват да се заселват славяни от българската етно-езикова група. Прабългарите, предвождани от Кубер, също се установяват в Македония. По времето на хан Пресиан (836-852 г.) към България са присъединени по-голямата част от македонските земи. По време на управлението на княз Борис славянското население в македонските земи е покръстено. При цар Симеон областта Македония се превръща в едно от средищата на българската просвета и култура – именно тук е изпратен да развива дейността си един от най-видните ученици на Св. св. Кирил и Методий – Климент Охридски. След като източната половина на България е превзета от византийците, столица на страната става град Охрид.

След 1018 г. България е завладяна от Византия – в земите на Македония е установено византийско управление. То продължава чак до 1205 г., когато цар Калоян присъединява македонските земи към България. През XIV в. те попадат за кратко в пределите на Сърбия, а през 1389 г. след битката при Косово поле са завладени от османските турци.

През 1878 г. по силата на Санстефанския мирен договор по-голямата част от Македония попада в пределите на освободената българска държава. Това е доказателство, че преобладаващото население в областта е българско. Само след няколко месеца обаче Берлинският конгрес разпокъсва безмилостно България – македонските земи отново са върнати на султана. Нашите сънародници вдигат Кресненско-Разложкото въстание през 1878 г. и Илинденско-Преображенското през 1903 г., които са потушени и не довеждат до обединение с България.

През 1912 г. балканските държави започват преговори за общи действия срещу Османската империя. Най-напред е подписан договор между България и Сърбия. В него се предвижда двете страни да действат за автономия на Македония. В тайно споразумение към

договора се допуска присъединяване на Македония към България, а зоната северно от Скопие, в района на Тетово, Струга и Кичево, остава спорна и според преценката на руския император ще се присъедини към една от двете страни. По този начин българското правителство допуска първата политическа грешка с приемането на идеята за разделяне на Македония. По-късно през същата година е подписан договор между България и Гърция за съвместни военни действия, в който обаче не са уточнени бъдещите граници между двете страни. На 5 октомври 1912 г. започва Балканската война. Основната тежест на войната се поема от българската армия. Турция е победена. Лондонският мирен договор слага край на военните действия. Той само узаконява общото освобождение на поробените балкански земи, но не посочва как да се разпределят между съюзниците. Гръцката и сръбската армия окупират заетите от тях земи в Македония. Цар Фердинанд дава нареждане на армията да атакува позициите на доскорошните съюзници – започва Междусъюзническата война, в която се включват и Румъния, и Турция. България търпи тежко поражение. Войната приключва с подписването на Букурещкия мирен договор, по силата на който Източна Тракия е предадена на Турция, Южна Добруджа – на Румъния, Вардарска Македония е дадена на Сърбия, а Егейска Македония – на Гърция. България получава сама малка част от Македония – Пиринския край и Струмишко. Българското население в останалите под чужда власт македонски земи е подложено на системен терор. Сърбия обявява Вардарска Македония за Южна Сърбия, а населението ѝ – за сръбско. В Гърция българите са обявени за славяногласни елини. Българските училища и читалища са закрити, а църквите са превърнати в сръбски и гръцки. Поради това много българи напускат тези земи и се заселват в България. Македония е хвърлена в ново робство, по-тежко от османското. В заетите от Сърбия и Гърция земи са затворени, изтезавани и убити хиляди българи. През 1913 г. българите в Тиквешко се вдигат на въстание, което е жестоко потушено от сръбските власти.

През 1914 г. избухва Първата световна война. България се включва в нея на страната на Централните сили през 1915 г. Българските войски навлизат във Вардарска и в Егейска Македония – посрещнати са от населението като освободители. Установява се временно българско управление, но за кратко. По силата на Ньойския мирен договор отново е възстановено старото положение от преди войната. На България допълнително са отнети Западните покрайнини, Южна Добруджа и Западна Тракия. В Македония обаче продължава да действа създадената през 1893 г. българска революционна организация - ВМОРО/ВМРО. Тя извършва редица атентати срещу сръбските власти. За съжаление подкрепата от страна на българските власти е прекалено

слаба. Стига се дори до забраняването на ВМРО през 1934 г. в името на добросъседските отношения с Югославия.

По силата на Ньойския договор от 1919 г. е подписана българо-гръцка конвенция за взаимно изселване. Българското население е обект на организирано насилие от страна на гръцките власти. Това води до обезбългаряване на Егейска Македония и Западна Тракия. Гърция, за разлика от Сърбия, не отрича съществуването на българско малцинство в тези области.

През 1939 г. започва Втората световна война. България се включва в нея през 1941 г. на страната на Тристранния пакт. Българските войски отново навлизат във Вардарска Македония. Местното българско население ги посреща като освободители, а не като окупатори – както твърдят сега македонските историци. Всичко се разбира без думи от направените по онова време фотографии, от които се вижда как са посрещнати нашите войници – с цветя и усмивки.

През 1944 г. българските войски се изтеглят и се включват в заключителния етап на войната срещу Германия. Благодарение на това България запазва териториалната си цялост.

След 09.09.1944 г. нашата страна попада в съветската сфера на влияние и политиката ѝ до 1989 г. е тясно свързана с тази на СССР. През 20-те години Коминтернът издига идеята за съществуването на македонска, тракийска, добруджанска и други нации. Комунистическите партии на балканските народи подкрепят тази идея и дори ратуват за обособяването на отделни държави на тези нации. През 30-те години идеята за добруджанска и тракийска нация е изоставена, но тезата за македонска нация продължава да се лансира. В този дух на 2.08.1944 г. в манастира Св. Прохор Пчински Вардарска Македония е обявена за народна република, която влиза в пределите на Югославия. Начело на държавата застава Лазар Колишевски. Той и неговите хора, верни на Тито, започват да налагат македонизма във всички сфери на обществения живот. Неговите основи са положени от сръбския националист Стоян Новакович, подкрепян от сръбското правителство. В писмо до сръбския министър на просветата от 1888 г. той заявява: ”Понеже българската идея, както е известно на всички, е пуснала дълбоки корени в Македония, аз смятам, че е почти невъзможно да се разколебае тя напълно, като ѝ противопоставим само сръбската идея. Страхувам се, че тази идея не би била в състояние като чисто и голо противопоставяне да потисне българската идея и затова сръбската идея би имала полза от някакъв съюзник, който би бил рязко против българизма. Този съюзник аз виждам в лицето на македонизма. Няма нищо така противно на българските тенденции, както това: с никого

българите не могат да дойдат в по-непримиримо положение, отколкото с македонизма.”

Основната пропагандна идея на македонизма е, че македонците не са нито българи, нито сърби, а “отделен исторически народ”. Македонизмът има антибългарска насоченост. На българското население в МНР се внушава, че то не принадлежи към българския етнос, а е наследник на древните македонци, които някога са обитавали тези земи. Поради това днес гражданите на Република Македония смятат, че Александър Велики е македонец и че те са македонци. Оттук идват и противоречията с Гърция.

За съжаление идеята за македонизма прониква дълбоко и в ръководството на БРП, която по-късно се преименува на БКП. “Вождът” на българския народ Георги Димитров заявява: “Нашата партия е решително за признаване на македонците като отделен народ”. На 27.09.1944 г. Георги Димитров се договаря в Москва с Тито за създаване на съюз между България и Югославия. Идеята е да се създаде една южнославянска федерация. Според югославския проект България трябва просто да се включи като пореден седми член на федерацията, което означава Югославия да погълне България. Българският проект предвижда от федеративна Югославия и България да се създаде двуединна федеративна държава на равноправни начала. Сталин подкрепя българското искане и дава указания на Георги Димитров да се ускори процесът на македонизация на Пиринския край. Според него трябва да се даде автономия на Пиринско в рамките на България, въпреки че няма развито македонско самосъзнание у населението. Междувременно през март 1945 г. в НР Македония е приет Закон за създаване на съд за защита на македонската национална чест. През същата година са въведени официално “македонски език” и “македонска азбука”, създадена от Блаже Коневски и Едвард Бернщайн. Те изхвърлят от нея всички букви, които напомнят на българската азбука.

През август 1946 г. ЦК на БРП решава българските комунисти да работят за популяризирането на “македонския език, литературата и историята на Република Македония” в Пиринския край. През декември 1946 г. при преброяването на населението в Благоевградски окръг от 252 575 души 160 641 насила са записани “македонци”. От тях 131 954 посочват като майчин език българския и само 28 611 – македонския.

През 1947 г. Димитров и Тито подписват договора за дружба и взаимопомощ в Блед, Словения. Съгласно него се предвижда:

1. включване на Пиринска Македония в състава на федерална Югославия като част от ФНРМ;
2. отказ на Югославия от Западните покрайнини и връщането им в пределите на България;

3. премахване на визите между двете страни;
4. създаване на митнически съюз.

Правителството на Георги Димитров се задължава да открие в Пиринския край македонски театър, македонска книжарница и да въведе в българските училища изучаването на македонски език и история. В съответствие с Бледското споразумение в Пиринска Македония пристигат голям брой учители, книжари, инспектори, режисьори и др. от ФНРМ, които започват да разпространяват сред населението македонската култура и език. Тези пратеници на Тито и Колишевски са на издръжка от българската държава. Въпреки това те работят против нейните закони и интереси, като започват системна кампания против българската култура и език. Портретите на Васил Левски, Христо Ботев и други видни български общественици се изхвърлят от училища, клубове и учреждения и се заменят с портретите на Тито и Колишевски. Изпращат се вестници от Скопие, които се натрапват насила на населението. Хората в Пиринско са изнудвани и принуждавани да се наричат македонци, а всеки, който се осмелява да каже, че се чувства българин, се подлага на морални репресии. По този начин пратениците на Тито създават в Пиринска Македония държава в държавата и правят всичко възможно, за да ускорят присъединяването на тази част от Македония към Югославия.

Разговорите в Блед обаче се възприемат от Сталин като опит да се излезе извън контрола на съветската политика. През пролетта на 1948 г. противоречията между Сталин и Тито ескалират в открит конфликт. Българските функционери започват постепенно да се дистанцират от заеманата до момента позиция по македонския въпрос. След резолюцията на Информбюро през 1948 г., която осъжда ЮКП и нейното ръководство за проява на национализъм и троцкизъм, настъпва разрыв в отношенията между Югославия и СССР. Това води до ликвидиране на ненормалното положение в Пиринска Македония – населението си отдъхва от тежкия политически и морален тормоз, упражняван над него от привържениците на тезата за македонизма.

Но ревизирането на коминтерновската идея за македонска нация върви плахо и бавно. Чак през 1963 г. на пленум на ЦК на БКП Тодор Живков поставя началото на решителен поврат на българската политика по македонския въпрос. Той обявява за груба фалшификация на историята твърденията за съществуването на македонска народност през средните векове и през Възраждането. Генералният секретар на БКП заявява: “Претенциите за “македонско малцинство” нямат нито исторически, нито правни, нито каквито и да било други основания. Населението на Благоевградски окръг, за което се претендира, е неразривна част от българската нация и българския народ през целия

процес на тяхното историческо развитие. Самото това героично и родолюбиво население свободно се е определило като българско и всеки опит да се угаси неговото българско национално самосъзнание предварително е обречен на провал.”

През 1966 г. Тито поставя въпроса за наличието на македонско малцинство в България. За Живков това е подновяване на опитите от края на Втората световна война за “поглъщане на България” под някаква нова форма. През 70-те години, в ерата на Брежнев, ситуацията е коренно различна от времето на Сталин и Живков заявява, че ако “някой в Югославия си въобразява, че Съветският съюз би могъл да окаже натиск... в това направление (за македонското малцинство), това са нереални идеи, плод на болни илюзии”. През май 1980 г. на погребението на Тито поелият председателството на Югославия Лазар Колишевски отново поставя въпроса за македонско малцинство у нас. Тодор Живков категорично отхвърля това твърдение. През 1985 г. се стига до обтягане на отношенията между България и Югославия, което по-късно е преодоляно чрез взаимни отстъпки от двете страни.

За междудържавни отношения можем да говорим след 08.09.1991 г., тъй като тогава бившата СРМ излиза от състава на Югославия. За щастие ЮНА, и по-скоро сръбските военни сили, ръководени от Слободан Милошевич, не се намесват, както правят това в Словения, в Хърватска и в Босна. Република Македония е единствената държава, която се отделя от Югославия по мирен път. България първа признава Република Македония под конституционното ѝ име на 15.01.1992 г. По-късно това правят и други страни – Словения, Турция и т.н. Най-после Македония тръгва по самостоятелен път на развитие. За съжаление обаче просръбски ориентираните македонски политици продължават политиката на македонизма. България отново е враг номер едно. Историците в Скопие продължават да изопачават по най-безогледен начин историческите факти и събития. Според тях Кирил и Методий са македонски просветители, цар Самуил е представен като македонски цар, Гоце Делчев, Яне Сандански и други видни български революционери са описани като македонци по националност, а Никола Вапцаров е обявен за основоположник на новата македонска литература, въпреки че неговата майка Елена Вапцарова заявява, че е българин. Нашата история се основава на документи. В тях е посочено, че цар Самуил, както и споменатите по-горе лица, са българи. Македонската интерпретация на историческите събития и до ден днешен не е призната от международната общественост поради липсата на свидетелства и документи. Въпреки това на децата в Република Македония продължават да се втълпяват небивалици. В учебниците по история българите се представят като татари и като най-големия враг

на Македония. Управляващите в Скопие се страхуват от сближаване между двете страни и правят всичко възможно да отдалечат страната си от България. Но такава политика е недопустима за държава, която иска да стане членка на Европейския съюз и на НАТО.

Според властите в Македония освен македонци, в страната има албанци, турци, власи и сърби. Хората, които се самоопределят като българи, за съжаление са малко, защото се страхуват от репресии. Показателен е случаят със Спаска Митрова, който за наша радост приключи благополучно поради своевременната намеса на българската държава.

Ръководителите на Република Македония веднъж завинаги трябва да разберат, че България иска да бъдат установени стабилни отношения между двете страни. Това обаче не може да стане, докато не се прекратят антибългарската политика и претенциите към Пиринския край и населението му. Съществуването на формации като ОМО “Илинден” създава напрежение в отношенията между България и Македония. Нашата страна беше обвинена от привърженици на ОМО “Илинден”, че потиска правата на македонците в Пиринско. Стигна се дори до Европейския съд по правата на човека в Страсбург, но за щастие не се постанови осъдителна присъда, тъй като хората, които се определят като македонци у нас (вследствие от погрешната политика на Коминтерна и на Георги Димитров), се ползват от всички права и свободи, гарантирани от Конституцията. Те имат своя организация и собствен вестник.

Крайно време е Скопие да прекрати с нищо неоправданото си негативно отношение към българската държава. При срещи на най-високо равнище неведнъж българските политици са заявявали, че ако Македония иска да получи българска подкрепа за членство в ЕС, първо трябва да бъдат решени съществуващите проблеми. За това, разбира се, трябва компромиси и от двете страни. Нашата страна признава Македония като самостоятелна и независима държава, няма териториални претенции към нея, нито оспорва факта, че по-голямата част от гражданите ѝ се определят като македонци – това е тяхно право по силата на принципа на самоопределение. Но България не може и няма да се примири с наглото преиначаване на историческите факти и събития в полза на македонския национализъм. Между България и Македония съществува и лингвистичен спор. От България се иска да признае т.нар. “македонски език”, който според българските и редица чуждестранни езиковеди е регионална форма на българския език, защото се изгражда на основата на българските говори. Освен това не е дипломатическа практика да се признава самостоятелното съществуване на отделен език.

Понастоящем двустранните отношения между Република Македония и България се основават на тяхната Съвместна декларация от 22 февруари 1999. В края на 2008 г. България предлага да бъде подписан договор, осигуряващ добросъседски отношения между двете държави. Проектът е основан на Декларацията от 1999 г. и неговото приемане и приложение ще направи възможно оказването на българска подкрепа за присъединяването на Република Македония към Европейския съюз. До момента не е получен отговор на предложението от македонска страна, като едва в началото на март 2010 г. властите в Скопие признават под български натиск за съществуването на такова предложение.

В заключение можем да отбележим, че въпреки продължаването и поддържането му от просръбски ориентирани политици, днес македонизмът е в криза. Много млади хора от РМакедония идват да учат в България. Нараства и броят на македонските граждани, които получават българско гражданство, а както знаем, за да станат граждани на България и на Европейския съюз, те трябва да докажат българския си произход.

Да се надяваме, че в най-скоро време противоречията между Република Македония, от една страна, и България и Гърция, от друга, ще бъдат изгладени и че нашата западна съседка ще се присъедини към НАТО и ЕС.

Източници:

1. Алманах на българските национални движения след 1878 г. Академично издателство „Марин Дринов“. С., 2005.
2. Пламен Павлов, Людмил Спасов, Македония – земя българска (историческата истина). С., 2009.
3. Димитров, А. Раждането на една нова държава. Република Македония между югославизма и национализма. С., 2011.
4. Германов, Ст. Македонският въпрос, 1944-1989. С., 2012.